

13 Ιανουαρίου, 1990

[Α. Ν. ΛΟΪΖΟΥ, Π., ΜΑΛΑΧΤΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ,
ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ,
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ/στές]

"ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΑΙ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ" ΠΟΥ
ΕΚΠΡΟΣΩΠΕΙΤΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ
ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΧΑΡΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟ ΜΕ
ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ, ΔΗΛΑΔΗ ΤΟΥΣ:

- (Α) ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΝΕΑΣ ΙΟΥΣΤΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
- (Β) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΠΑΦΟΥ κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
- (Γ) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΚΙΤΙΟΥ κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
- (Δ) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ κ.κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ
- (Ε) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΛΕΜΕΣΟΥ κ.κ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΝ
- (ΣΤ) ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΜΟΡΦΟΥ κ.κ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΝ
- (Ζ) ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ κ.κ. ΒΑΡΝΑΒΑ,

Αιτητές,

v.

ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ (ΑΡ. 2),

Καθ' ων η αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 515/89).

Ανώτατο Δικαστήριο — Σύνθεση Δικαστηρίου — Αίτηση για εξαίρεση
Δικαστού από τη σύνθεση του Δικαστηρίου, λόγω της "μακρόχρο-
νης φιλίας και συνεργασίας του" με έναν από τους διαδίκους — Οι
5 απόψεις σε δικαστικές αποφάσεις, είτε ως απόφαση είτε ως παρα-
τηρήσεις εν παρόδω (obiter dicta) δεν αποτελούν λόγο αποκλεισμού
του Δικαστή από μελλοντική υπόθεση — Η φιλία και συνεργασία
του Δικαστή με διάδικο που δημιουργήθηκε λόγω συμμετοχής στο
ίδιο αγαθοεργό ίδρυμα που συστάθηκε με νόμο, δεν είναι δυνατόν
10 να δημιουργήσει στον μέσο συνετό άνθρωπο υπόνοιες μεροληψίας
— Αιτήσεις για εξαίρεση Δικαστού οφείλουν να καταχωρούνται
ύστερα από πολλή περίσκεψη και στην έναρξη της διαδικασίας.

Με αίτηση στην παρούσα προσφυγή, οι δικηγόροι των καθ' ων

η αίτηση ζήτησαν την εξαίρεση των Δικαστών Πική, Κούρρη και Αρτεμίδα από τη σύνθεση του Δικαστηρίου.

Αναφορικά με τους Δικαστές κ.κ. Πική και Κούρρη τέθηκε θέμα εξαίρεσής τους, λόγω της απόφασης που εξέδωσαν σαν μειοψηφία στην Αναφορά 1/86, **Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων**. Η εξαίρεση του Δικαστή κ. Αρτεμίδα ζητήθηκε λόγω της μειοψηφούσας απόφασής του στην Αίτηση 1/89. **Η Αυτοκέφαλος Αγιοπάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου** για παραχώρηση άδειας για την έναρξη διαδικασίας δυνάμει του Άρθρου 149(β) του Συντάγματος. 5 10

Η εξαίρεση του Δικαστή κ. Πική ζητήθηκε και για έναν πρόσθετο λόγο, αυτόν της μακρόχρονης φιλίας και συνεργασίας του με τον Επίσκοπο Κιτίου κ.κ. Χρυσόστομο. 15

Το Ανώτατο Δικαστήριο, με απόφαση που εξέδωσε ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου κ. Α. Ν. Λοΐζου και με την οποία συμφώνησαν οι Δικαστές κ.κ. Μαλαχτός, Δημητριάδης, Παπαδόπουλος, Χρυσόστομος, Νικήτας και Αρτεμίδης, αποφάσισε την απόρριψη της αίτησης 1, για εξαίρεση του Δικαστή κ. Πική, αποφασίζοντας τα εξής: 20

1. Οτιδήποτε λέγει ο Δικαστής στην εκτέλεση του καθήκοντός του, είτε αφορά στην αιτία της απόφασης ή αποτελεί παρατηρήσεις εν παρόδω (obiter dicta) και άλλες απόψεις, είναι κείμενο δικαστικής υφής, που κατά τη νομολογία μας δεν αποτελεί λόγο αποκλεισμού του από μελλοντική υπόθεση, έστω και αν αυτή παρουσιάζει παραπλήσιο ή ακόμη ταυτόσημο θέμα. Με άλλες λέξεις, η εκπλήρωση του δικαστικού έργου με την έκδοση απόφασης δε δημιουργεί ποτέ κώλυμα εκδίκασης μεταγενέστερων υποθέσεων από τον ίδιο δικαστή σε μονομελή σύνθεση ή συμμετοχής του σε Δικαστήριο με ευρύτερη σύνθεση. Και αυτή είναι η εδραιωμένη άποψη της νομολογίας στην οποία αναφερθήκαμε και που ακολουθήσαμε πιστά στην προκείμενη περίπτωση. Η υπόθεση **Ραζής**, στην οποία ενδιέτριψε ιδιαίτερα ο κ. Λουκαΐδης για να προβεί σε διαφοροποιήσεις, επαναλαμβάνει ακριβώς την ίδια θεμελιακή αρχή και δεν επιτρέπει τις διακρίσεις που εισηγήθηκε. 25 30 35

Η εισήγηση περί κωλύματος προερχόμενου από το περιεχόμενο της απόφασης στην Αναφορά 1/86 είναι ανεδαφική και απορριπτέα. 40

2. Παραμένει το θέμα της προκατάληψης. Είναι φανερό ότι η συνεργασία του δικαστή Πική με το Μητροπολίτη Κιτίου και η συνεπακόλουθη φιλική τους σχέση είχε προέλθει από την εκτέλεση καθήκιο-

5 ντός του σαν Αντιπροέδρου φιλανθρωπικού ιδρύματος που συστάθηκε και λειτουργεί βάσει νόμου. Ο εκάστοτε Επίσκοπος Κιτίου τυγχάνει Πρόεδρος του. Την ίδια θέση στο ίδρυμα κατείχαν από την ίδρυσή του το 1950 οι κατά καιρούς Πρόεδροι του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λάρνακας. Όπως αποσαφηνίζει στη δήλωσή του ο δικαστής Πικής, η φιλική του σχέση με όλα ανεξαιρέτα τα μέλη της Επιτροπής του ιδρύματος αποσκοπούσε στην προώθηση του αγαθοεργού σκοπού του ιδρύματος, που πήρε υπόσταση με ειδική νομοθετική πρόνοια. Κανένας λογικά σκεπτόμενος άνθρωπος, έστω και αν 10 έχει υπόψη τις δικαστικές αποφάσεις του δικαστή αυτού, δεν είναι δυνατόν υπ' αυτές τις συνθήκες να έχει υπόνοιες έστω και κατά εμφάνιση για την αμεροληψία του. Επισημαίνεται με ευαρέσκεια η δήλωση του κ. Χριστοφίδη ότι δεν αμφισβητείται η ακεραιότητα του δικαστικού χαρακτήρα του δικαστή Πική και ότι η προσωπικότητά του είναι απόλυτα σεβαστή.

15 3. Η αίτηση θα μπορούσε να αποτύχει και για ένα άλλο λόγο: ότι δηλαδή υποβλήθηκε, υπό τις περιστάσεις, πολύ αργά στη διαδικασία. Προς την κατεύθυνση αυτή επισημαίνουμε ότι:

20 α) προηγήθηκαν δύο διαδικασίες, οι αιτήσεις 1/89 και 3/89 επί του ίδιου θέματος, χωρίς καμιά ενέργεια εκ μέρους της Βουλής, και

25 β) ακόμη και στην παρούσα περίπτωση, η αίτηση δεν υποβλήθηκε με την πρώτη δυνατή ευκαιρία, δηλαδή στην έναρξη της διαδικασίας.

Το δικαίωμα για υποβολή τέτοιας αίτησης δεν είναι θέμα επιφύλαξης.

30 Σαν γενική παρατήρηση σημειώνεται ότι κάθε αίτηση για εξαίρεση δικαστή, πρέπει να γίνεται ύστερα από πολλή περισκεψη και να εδράζεται σε σοβαρά αντικειμενικά δεδομένα.

35 Οι Δικαστές κ.κ. Στυλιανίδης και Πογιατζής εξέδωσαν ο καθένας δική τους απόφαση με το ίδιο απορριπτικό της αίτησης αποτέλεσμα. Το κείμενο της κάθε μιας από τις δύο αυτές ξεχωριστές αποφάσεις παρατίθεται αυτούσιο κατωτέρω.

Διαταγή ως ανωτέρω.

40 Αναφερόμενες υποθέσεις:

President of the Republic v. House of Representatives (1986) 3(B) C.L.R. 1439,

Αυτοκέφαλος Αγιωτάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της
Κύπρου (1989) 3(Γ) Α.Α.Δ. 1943.

Vassiliades v. Vassiliades XVIII Part 1, 10,

5

Vrakas and Another v. Republic (1973) 2 C.L.R. 139,

Hadjicosta v. Anastasiades (1982) 1 C.L.R. 296,

Economides and Another v. Police (1983) 2 C.L.R. 301,

10

Razis and Another v. Republic (1983) 3(A) C.L.R. 309,

Kritiotis v. Municipality of Paphos (1983) 3(B) C.L.R. 1460,

15

Makrides v. Republic (1984) 3(A) C.L.R. 304,

Xiros v. Republic (1984) 3(B) C.L.R. 1476,

Psaras (1985) 1 C.L.R. 561,

20

Psaras (1985) 1 C.L.R. 604.

Αίτηση.

25

Αίτηση από το Δικηγόρο της Βουλής των Αντιπροσώπων για
εξαίρεση Δικαστή από τη σύνθεση του Δικαστηρίου με το αιτιολογικό της μακρόχρονης φιλίας και συνεργασίας του με ένα από τα μέλη της Ιεράς Συνόδου.

30

A. Τριανταφυλλίδης, Κ. Χρυσστομίδα και Μ. Κλεόπας, για τους Αιτητές.

Μ. Χριστοφίδης και Μ. Παπαπέτρου, για τους Καθ' ων η αίτηση.

35

Μ. Τριανταφυλλίδης, Γενικός Εισαγγελέας με Λ. Λουκαΐδη, Βοηθό Γενικό Εισαγγελέα, Α. Παπασάββα, Ανώτερο Δικηγόρο της Δημοκρατίας και Τ. Πολυχρονίδου, Δικηγόρο της Δημοκρατίας ως amicus curiae.

40

Cur. adv. vult.

Α. Ν. ΛΟΪΖΟΥ, Π.: Η απόφαση που θα αναγνώσω είναι η απόφαση των Δικαστών Μαλαχτού, Δημητριάδη, Παπαδόπου-

λου, Χρυσοστομή, Νικήτα, Αρτεμίδα και εμένα.

Οι Δικαστές Στυλιανίδης και Πογιατζής, οι οποίοι συμφωνούν με το αποτέλεσμα, θα δώσουν ξεχωριστές αποφάσεις.

5

Με την απόφασή του της 11ης τρέχοντος, το Δικαστήριο, κατά πλειοψηφία, αποφάσισε την εξαίρεση του εκ των μελών του δικαστή Α. Σαββίδη, για τους λόγους που έχουν δοθεί. Ευθύς μετά την ανάγνωση της απόφασης, ο δικηγόρος της Βουλής των Αντιπροσώπων κ. Μ. Χριστοφίδης, πληροφόρησε το Δικαστήριο ότι θα υποβάλει αίτημα εξαιρέσεως Δικαστών και μετά από σύντομο διάλειμμα που του παραχωρήθηκε, ζήτησε να εξαιρεθούν από τη σύνθεση του Δικαστηρίου οι δικαστές Πική, Κούρρη και Αρτεμίδης.

10

15

Το αίτημα συζητήθηκε σε έκταση κατά τη χθεσινή συνεδρία. Η αντίρρηση του δικηγόρου για τη συμμετοχή των δικαστών Πική και Κούρρη στηρίχθηκε στην απόφαση που εξέδωσαν σαν μειοψηφία στην *Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων* (1986) 3 Α.Α.Δ. 1439. Επιπρόσθετα ο δικηγόρος ισχυρίστηκε, καθ' όσον αφορά το δικαστή Πική, ότι μεταξύ του και του Επισκόπου Κιτίου κ.κ. Χρυσοστόμου και διαδίκου στην παρούσα διαδικασία, υφίσταται "μακροχρόνια φιλία και συνεργασία". Κατά το συνήγορο, ο λόγος που επιβάλλει τον αποκλεισμό του δικαστή Αρτεμίδα προκύπτει από τη μειοψηφούσα απόφαση του στην Αίτηση *Η Αυτοκέφαλος Αγιοτάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου και Άλλων* (1989) 3(Γ) Α.Α.Δ. 1943 για παραχώρηση άδειας για την έναρξη διαδικασίας κάτω από το Άρθρο 149(β) του Συντάγματος.

20

25

30

Με οδηγίες του, το Δικαστήριο καθόρισε ότι είναι σωστό να εξεταστεί κατά προτεραιότητα το προσωπικό θέμα του Δικαστή Πική. Όμως κατά την αγόρευσή του, ο κ. Χριστοφίδης υπέβαλε ότι το θέμα δεν μπορεί να διαχωριστεί από το περιεχόμενο της απόφασης που ο δικαστής Πικής έδωσε στην παραπάνω Αναφορά. Γι' αυτό επιτράπηκε στο συνήγορο της Βουλής να αναπτύξει και τις δυο πτυχές σε συνδυασμό. Η ουσία του επιχειρήματος είναι ότι η απόφαση του δικαστή Πική περιέχει παρατηρήσεις εν παρόδω (obiter dicta), που προδικάζουν κατά τρόπο καθοριστικό τη θέση του ως προς την ευχέρεια τροποποίησης μη θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος. Πιο συγκεκριμένα, η εισήγηση είναι ότι οι παρατηρήσεις του δεν άπτονται αμιγών νομικών θεμάτων, αλλά προεκτείνονται σε θέματα κοινωνικά και πολιτειακά και ότι η παρέκκλιση αυτή δεν είναι επιτρεπτή και εκφεύγει των ορίων των σκέψεων και παρατηρήσεων που νόμι-

35

40

μα μπορεί να κάμει ο δικαστής κατά την έκδοση μιας απόφασής του. Το γεγονός αυτό, σε συσχετισμό με τη φιλία που παραδεγμένα υπάρχει ανάμεσα στο δικαστή Πική και το Μητροπολίτη, είναι δυνατό να δημιουργήσει στο μέσο συνετό άνθρωπο το αίσθημα έλλειψης αμεροληψίας εκ μέρους του δικαστή Πική. 5

Πρέπει να λεχθεί, ότι ο Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας, σαν φίλος του δικαστηρίου, πρόβαλε βασικά την ίδια θέση, αλλά αποσαφηνίζεται ότι δεν έθιξε καθόλου το ζήτημα του προσωπικού κωλύματος του δικαστή Πική. 10

Αντικρούοντας τους παραπάνω ισχυρισμούς, ο κ. Α. Τριανταφυλλίδης υπέβαλε ότι η παρούσα αίτηση, για εξαίρεση του δικαστή Πική, υποβλήθηκε πρωθύστερα και σαν αντίποινο για την απόφαση του Δικαστηρίου, που αφορούσε την εξαίρεση του δικαστή Σαββίδη και περαιτέρω ότι το ζήτημα αυτό συναρτήθηκε με το αποτέλεσμα της απόφασης του Δικαστηρίου στο παραπάνω θέμα, πράγμα που καταδειχνει από μόνο του το αβάσιμο της αίτησης. Συνάμα υπέδειξε - ορθά κατά τη γνώμη μας - ότι προηγήθηκαν δύο άλλες διαδικασίες που αφορούν στα ίδια θέματα, στις οποίες μετείχε ο δικαστής Πικής χωρίς να προβληθεί οποιαδήποτε ένσταση. 15 20

Αναφερόμενος στην ουσία, ο συνήγορος είπε ότι ο δικαστής Πικής, εκδίδοντας την απόφαση στην Αναφορά 1/86, ενεργούσε δικαστικά και επομένως δεν προκύπτει οποιοδήποτε κώλυμα συμμετοχής, σύμφωνα με τη νομολογία μας, όπως συνοψίζεται στην πρόσφατή μας απόφαση. Ως προς το άλλο ζήτημα, είναι η άποψη του συνήγορου ότι το μόνο υλικό στο οποίο μπορούμε να βασιστούμε είναι η δήλωση του δικαστή Πική χθεσινής ημερομηνίας και ότι από το υλικό αυτό καταφαίνεται ότι η σχέση που αναπτύχθηκε στα πλαίσια μιας συνεργασίας για προώθηση φιλανθρωπικού σκοπού που προβλέπει ο νόμος, δεν μπορεί να δημιουργήσει υποψία για προκατάληψη στο μέσο πολίτη. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι ο Μητροπολίτης δεν προσφεύγει στο Δικαστήριο υπό προσωπική ιδιότητα, αλλά αναπόφευκτα σαν μέλος της Ιεράς Συνόδου που εκπροσωπεί την Εκκλησία της Κύπρου. Είναι κατάλληλη ευκαιρία εδώ να παραθέσουμε αυτούσια τη δήλωση του δικαστή Πική. 25 30 35

"Αισθάνομαι επιτακτική μου υποχρέωση σ' αυτό το στάδιο να αναφέρω τα εξής: 40

Σαν λόγος εξαίρεσής μου από τη σύνθεση του Δικαστηρίου προβλήθηκε και η 'μακρόχρονη φιλία και συνεργασία μου' με το Μητροπολίτη Κιτίου κ. Χρυσόστομο, όπως χαρακτηρί-

στηκε από το δικηγόρο της Βουλής, κ. Μ. Χριστοφίδη.

5 Υπηρέτησα ως Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου
Λάρνακος από το Σεπτέμβρη του 1974 μέχρι 15/11/1981. Υπό
την ιδιότητά μου αυτή, υπηρέτησα ως Αντιπρόεδρος του Δια-
νέλλειου Φιλανθρωπικού Ιδρύματος. Η σύσταση και λει-
τουργία του Ιδρύματος διέπεται από το Καταστατικό Έγγρα-
φο και τον περί Διανελλείου Ορφανοτροφείου Νόμο - Κεφ.
10 353. Απ' ό,τι γνωρίζω, όλοι οι δικαστές που υπηρέτησαν ως
Πρόεδροι του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λάρνακος πριν από
εμένα, υπηρέτησαν και ως Αντιπρόεδροι του Ιδρύματος από
τη σύστασή του το 1950. Ο εκάστοτε Μητροπολίτης Κιτίου
είναι ο Πρόεδρος του Ιδρύματος.

15 Με το Μητροπολίτη Κιτίου σχετίστηκα και διατηρούσα φι-
λικές σχέσεις στα πλαίσια της συνεργασίας μας ως μέλη της
διαχειριστικής επιτροπής του Διανελλείου. Κατά τη διάρκεια
της θητείας μου ως Αντιπρόεδρος του Ιδρύματος είχα, τόσο με
20 τον Μητροπολίτη Κιτίου, όσο και με τα άλλα μέλη της Επιτρο-
πής, αρμονική συνεργασία για την προώθηση των σκοπών του
Ιδρύματος. Η συνεργασία αυτή τερματίστηκε με το διορισμό
μου στο Ανώτατο Δικαστήριο το Νοέμβρη του 1981. Στην προε-
δρία του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λάρνακος με διαδέχθηκε ο
αδελφός Δικαστής κ. Ι. Παπαδόπουλος, ο οποίος επίσης υπη-
25 γρέτησε ως Αντιπρόεδρος του Διανελλείου μεταξύ του 1981 και
του 1987. Μετά τη μετάθεσή του στη Λευκωσία, τον αντικατέ-
στησε ο αδελφός Δικαστής κ. Σ. Νικήτας, ο οποίος επίσης υπη-
γρέτησε ως Αντιπρόεδρος του Ιδρύματος μέχρι το Νοέμβρη του
1988, που διορίστηκε στο Ανώτατο Δικαστήριο.

30 Θα αποχωρήσω από τη σύνθεση του Δικαστηρίου και δε
θα λάβω μέρος στη διαδικασία για την ένσταση που αφορά
την εξαίρεσή μου, λόγω της σχέσης μου με τον Μητροπολίτη
Κιτίου. Διαχωρίζω το θέμα από τον άλλο λόγο που υποστη-
35 ρίζει την ένσταση στη συμμετοχή μου που σχετίζεται με την
εκτέλεση του δικαστικού μου έργου στην Αναφορά 1/86."

40 Πρέπει να λεχθεί ότι, μετά την ανάγνωση της δήλωσής του, ο δι-
καστής απεχώρησε και δεν έλαβε περαιτέρω μέρος στη διαδικασία.

Έχουμε τη γνώμη ότι η επιχειρηματολογία του κ. Μ. Χριστο-
φίδη ως και του κ. Α. Λουκαΐδη, στο βαθμό που στηρίχθηκε στην
απόφαση της 11ης Ιανουαρίου, 1990, δε συνάδει με τις αρχές
που με σαφήνεια έχουν εκτεθεί σ' αυτή. Παραθέτουμε αυτούσια

τη σχετική περικλοπή:

"2. Η κατάληξη σε δικαστικές αποφάσεις, καθώς και η διατύπωση των δικαστικών θέσεων και απόψεων σ' αυτές, δε δημιουργεί, όπως ορθά υποστηρίχθηκε, κώλυμα για τη συμμετοχή Δικαστή σε μεταγενέστερη διαδικασία στην οποία εγείρονται άμεσα ή έμμεσα παρόμοια θέματα προς εξέταση. (Βλέπε *Βασιλειάδης ν. Βασιλειάδης* XVIII Α.Α.Δ. 10, *Βρακάς και Άλλος ν. Της Δημοκρατίας* (1973) 2 Α.Α.Δ. 139, *Χατζηκώστας ν. Αναστασιάδη* (1982) 1 Α.Α.Δ. 296, *Οικονομίδης και Άλλος ν. Αστυνομίας* (1983) 2 Α.Α.Δ. 301, *Ραζής και Άλλος ν. Της Δημοκρατίας* (1983) 3 Α.Α.Δ. 309, *Κρητιώτης ν. Δήμου Πάφου* (1983) 3 Α.Α.Δ. 1460, *Μακρίδης ν. Δημοκρατίας* (1984) 3 Α.Α.Δ. 304, *Ξηρός ν. Της Δημοκρατίας* (1984) 3 Α.Α.Δ. 1476, Αίτηση στην υπόθεση *Ψαρά* (1985) 1 Α.Α.Δ. 561, Αίτηση *Ψαρά* (1985) 1 Α.Α.Δ. 604.)"

Είναι κατάδηλο ότι οτιδήποτε λέγει ο Δικαστής στην εκτέλεση του καθήκοντός του, είτε αφορά στην αιτία της απόφασης ή αποτελεί παρατηρήσεις εν παρόδω (*obiter dicta*) και άλλες απόψεις, είναι κείμενο δικαστικής υφής, που κατά τη νομολογία μας, δεν αποτελεί λόγο αποκλεισμού του από μελλοντική υπόθεση, έστω και αν αυτή παρουσιάζει παραπλήσιο ή ακόμη ταυτόσημο θέμα. Με άλλες λέξεις η εκπλήρωση του δικαστικού έργου με την έκδοση απόφασης, δε δημιουργεί ποτέ κώλυμα εκδίκασης μεταγενέστερων υποθέσεων από τον ίδιο δικαστή σε μονομελή σύνθεση ή συμμετοχής του σε δικαστήριο με ευρύτερη σύνθεση. Και αυτή είναι η εδραιωμένη άποψη της νομολογίας στην οποία αναφερθήκαμε και που ακολουθήσαμε πιστά την προκείμενη περίπτωση. Η υπόθεση *Ραζής* (ανωτέρω), στην οποία ενδιέτριψε ιδιαίτερα ο κ. Λουκαΐδης για να προβεί σε διαφοροποιήσεις, επαναλαμβάνει ακριβώς την ίδια θεμελιακή αρχή και δεν επιτρέπει τις διακρίσεις που εισηγήθηκε.

Στο σημείο αυτό πρέπει να λεχθεί ότι ο κ. Κούρρης, που υιοθέτησε την απόφαση Πική στην Αναφορά 1/86, επίσης δε μετείχε στη συζήτηση για την έκδοση της παρούσας απόφασης.

Είναι η κατάληξή μας ότι, η εισήγηση περί κωλύματος προερχομένου από το περιεχόμενο της απόφασης στην Αναφορά 1/86, είναι ανεδαφική και απορριπτή.

Αυτό μας φέρνει στο εναπομείναν θέμα της προκατάληψης. Είναι φανερό από τη δήλωση που παραθέσαμε, ότι η συνεργασία του δικαστή Πική με το Μητροπολίτη Κιτίου και η συνεπακόλουθη φι-

λική τους σχέση, είχε προέλθει από την εκτέλεση καθήκοντός του
σαν Αντιπροέδρου φιλανθρωπικού ιδρύματος που συστάθηκε και
λειτουργεί βάσει νόμου. Σημειώνουμε ότι ο εκάστοτε Επίσκοπος
5 Κιτίου τυγχάνει Πρόεδρος του. Την ίδια θέση στο ίδρυμα κατείχαν
από την ίδρυσή του το 1950 οι κατά καιρούς Πρόεδροι του Επαρ-
χιακού Δικαστηρίου Λάρνακας. Όπως αποσαφηνίζει στη δήλωσή
του ο δικαστής Πικής, η φιλική του σχέση με όλα ανεξαιρέτα τα μέ-
λη της Επιτροπής του ιδρύματος, αποσκοπούσε στην προώθηση
10 του αγαθοεργού σκοπού του ιδρύματος που, επαναλαμβάνουμε,
πήρε υπόσταση με ειδική νομοθετική πρόνοια. Κατά την άποψή
μας κανένας λογικά σκεπτόμενος άνθρωπος, έστω και αν έχει υπό-
ψη τις δικαστικές αποφάσεις του δικαστή αυτού, δεν είναι δυνα-
τόν υπ' αυτές τις συνθήκες να έχει υπόνοιες, έστω και κατά εμφά-
15 νιση, για την αμεροληψία του. Επισημαίνουμε εδώ με ευαρέσκεια
τη δήλωση του κ. Χριστοφίδη ότι δεν αμφισβητείται η ακεραιότη-
τα του δικαστικού χαρακτήρα του δικαστή Πική και ότι η προσω-
πικότητά του είναι απόλυτα σεβαστή.

Πέρα από τα παραπάνω συμπεράσματά μας, αγόμεθα στο συ-
μπέρασμα ότι η αίτηση θα μπορούσε να αποτύχει και για ένα άλ-
λο λόγο: ότι δηλαδή υποβλήθηκε, υπό τις περιστάσεις, πολύ αργά
20 στη διαδικασία. Προς την κατεύθυνση αυτή επισημαίνουμε ότι:

1. προηγήθηκαν δύο διαδικασίες, οι αιτήσεις 1/89 και 3/89 επί του
25 ιδίου θέματος, χωρίς καμιά ενέργεια εκ μέρους της Βουλής, και
2. ακόμη και στην παρούσα περίπτωση η αίτηση δεν υποβλήθη-
κε με την πρώτη δυνατή ευκαιρία, δηλαδή στην έναρξη της
30 διαδικασίας.

Παρατηρούμε τέλος ότι το δικαίωμα για υποβολή τέτοιας αί-
τησης δεν είναι θέμα επιφύλαξης.

Σαν γενική παρατήρηση, θα λέγαμε ότι κάθε αίτηση για εξαι-
35 ρηση δικαστή πρέπει να γίνεται ύστερα από πολλή περίσκεψη
και να εδράζεται σε σοβαρά αντικειμενικά δεδομένα.

Για τους παραπάνω λόγους, το αίτημα για εξαίρεση του κ.
Πική απορρίπτεται.

40

ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ.: Μετά την απόφαση του Δικαστηρίου
στην αίτηση των αιτητών για εξαίρεση του Δικαστή κ. Σαββίδη,
ο δικηγόρος της Βουλής ζήτησε την εξαίρεση τριών Δικαστών,
μεταξύ των οποίων και του κ. Πική.

Οι λόγοι της εξαιρέσεως, όπως προβλήθηκαν είναι:-

Μακρόχρονη φιλία και συνεργασία με τον εκ των αιτητών Μητροπολίτη Κιτίου κ.κ. Χρυσόστομο και η απόφασή του στην **Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων** 5 (1986) 3 C.L.R. 1439, στη σελ. 1446.

Βεβαίωσε ότι καμιά υπόνοια δεν υπάρχει ως προς την αμεροληψία των Δικαστών αυτών στην άσκηση των δικαστικών τους καθηκόντων, αλλά υπέβαλε πως, με βάση το μέτρο που έδωσε η Απόφαση για εξαιρέση του Δικαστή κ. Σαββίδη, πληρούνται οι πραγματικές και νομικές προϋποθέσεις για χορήγηση της αίτησής του. 10

Ο δικηγόρος των αιτητών υπέβαλε ότι ο Μητροπολίτης Κιτίου δεν είναι αιτητής διάδικος, γιατί αιτητής είναι η Αυτοκέφαλος Αγιοτάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου και ότι η αίτηση είναι καθυστερημένη και εκπρόθεσμη. 15

Η προσφυγή έγινε από την Αυτοκέφαλο Αγιοτάτη Ορθόδοξη και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου, που εκπροσωπείται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Καταστατικού της Χάρτη, από την Ιερά Σύνοδο με όλα τα μέλη της, που περιλαμβάνει ως τρίτον τη τάξει, μετά τον Αρχιεπίσκοπο και το Μητροπολίτη Πάφου, τον Μητροπολίτη Κιτίου κ.κ. Χρυσόστομο. 20

Μέλη του πληρώματος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου, σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Καταστατικού Χάρτη της, είναι όλοι οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί που μόνιμα διαμένουν στην Κύπρο και όσοι έχουν την καταγωγή τους από την Κύπρο και εντάχθηκαν με το βάπτισμα στην Ορθόδοξη αυτή Εκκλησία και παροικούν "εν γη αλλοτρία". 25 30

Η ανώτατη εξουσία της Εκκλησίας της Κύπρου ασκείται από την Ιερά Σύνοδο, η οποία απαρτίζεται από τους κανονικά εκλεγμένους, χειροτονημένους και εγκατεστημένους και εν ενεργεία Αρχιεπίσκοπο, Μητροπολίτες και Χωρεπισκόπους. Η Ιερά Σύνοδος αποτελεί την ανώτατη πνευματική, νομοθετική, διοικητική και δικαστική αρχή της Εκκλησίας της Κύπρου (βλ. Άρθρα 5, 6 και 7 του Καταστατικού Χάρτη της Αγιοτάτης Εκκλησίας της Κύπρου του 1979). 35 40

Ο Μητροπολίτης Κιτίου είναι ένας από τους αιτητές, ένα από τα μέρη στην παρούσα διαδικασία και ο αντίθετος ισχυρισμός δεν ευσταθεί.

Στην απόφαση της πλειοψηφίας, που δόθηκε στις 11 Ιανουαρίου, 1990, αναφέρεται ότι ένσταση στη σύνθεση του Δικαστηρίου πρέπει να εγείρεται με την πρώτη δυνατή ευκαιρία.

5 Συμφωνώ με το ότι η αίτηση για εξαίρεση πρέπει να γίνεται στην πρώτη δυνατή ευκαιρία. Αυτό κρίνεται από τα περιστατικά της συγκεκριμένης υπόθεσης, στην οποία υποβάλλεται η αίτηση για εξαίρεση.

10 Ανεξάρτητα από την ημερομηνία καταχώρισης της παρούσας προσφυγής, η σύνθεση του Δικαστηρίου οριστικοποιήθηκε στις 8 Ιανουαρίου, 1990, όταν η Ολομέλεια παρουσιάστηκε με πλήρη σύνθεση για οδηγίες στην προσφυγή, εκτός του Δικαστή κ. Χατζησαγγάρη, ο οποίος αυτοεξαιρέθηκε.

15 Στις 4 Ιανουαρίου, 1990, οι δικηγόροι των αιτητών με άτυπη αίτησή τους, ζήτησαν την εξαίρεση των κ.κ. Σαββίδη και Χατζησαγγάρη. Οι δικηγόροι των καθ' ων η αίτηση καταχώρισαν ένσταση, στην οποία ανέφεραν, μεταξύ άλλων, ότι η σοβαρότητα του θέματος από κάθε άποψη επιβάλλει τη δικαστική διάγνωσή του από την Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου σε πλήρη σύνθεση και επιφύλαξαν το δικαίωμά τους να προτείνουν και αυτοί την εξαίρεση Δικαστών.

25 Η υπόθεση βρίσκεται ακόμα ουσιαστικά σε στάδιο προδικασίας. Υπάρχει εκκρεμής αίτηση εκ μέρους των αιτητών για προσθήκη του Προέδρου της Δημοκρατίας ως διαδίκου.

30 Η αίτηση των δικηγόρων της Βουλής για εξαίρεση υποβλήθηκε αμέσως μετά την απαγγελία της απόφασης για την εξαίρεση του Δικαστή κ. Σαββίδη, αφού προηγουμένως είχε γίνει επιφύλαξη του δικαιώματος στην ένστασή τους, όπως έχει αναφερθεί πιο πάνω.

Η αίτηση δεν είναι εκπρόθεσμη.

35

Οι λόγοι που προβλήθηκαν για την εξαίρεση είναι:

Προσωπική φιλία και συνεργασία με το Μητροπολίτη Κιτίου και το δεύτερο μέρος της απόφασης του Δικαστή κ. Πική στην Αναφορά 1/86.

40

Οι λόγοι αυτοί, όπως έγινε εισήγηση, είναι αλληλένδετοι και έγινε προσπάθεια σύνδεσης του πρώτου λόγου με το περιεχόμενο της απόφασης στην Αναφορά 1/86.

Το κριτήριο για εξαίρεση Δικαστή είναι η δημιουργία δικαιολογημένης εντύπωσης ύπαρξης πραγματικής πιθανότητας προκατάληψης από το Δικαστή στο νου του μέσου εχέφρωνα πολίτη, ο οποίος γνωρίζει όλα τα γεγονότα. Εικασίες και καχυποψίες μόνον δεν είναι αρκετές. Η εφαρμογή της αρχής αυτής εξαρτάται από τα ειδικά χαρακτηριστικά και τα γεγονότα και περιστατικά κάθε διαδικασίας.

5

Οι Δικαστές είναι μέλη της κοινωνίας στην οποία ζουν. Είναι φυσικό να έχουν γνωριμίες, συνεργασία σε κοινωνικά θέματα και φιλία διαφόρων βαθμών με άλλα μέλη της κοινωνίας. Όσον και αν είναι επιθυμητό ο Δικαστής να θέτει αυτοπεριορισμούς στον τρόπο ζωής του, δεν είναι δυνατό να απομονωθεί τελείως από την υπόλοιπη κοινωνία.

10

Προσωπική φιλία με διάδικο είναι λόγος εξαίρεσης Δικαστή. Γνωριμία, απλή σχέση, απλή συνεργασία σε κοινοφελή ιδρύματα δεν είναι δυνατό να δημιουργήσει δικαιολογημένη εντύπωση προκατάληψης του Δικαστή. Μόνο προσωπική φιλία υψηλού βαθμού και στενή είναι δυνατό να προκαλέσει δικαιολογημένα την εντύπωση της πιθανότητας πραγματικής ύπαρξης προκατάληψης και έλλειψης αμερόληψιας. Πρέπει να είναι τέτοιας έκτασης η φιλία που να δημιουργεί εύλογα στο νου του μέσου ανθρώπου την εντύπωση ότι ο διάδικος δεν θα έχει ανεξάρτητη και αμερόληπτη κρίση από το Δικαστή.

15

20

25

Η απονομή της δικαιοσύνης και η μεγάλη αξία της λειτουργίας της είναι ότι οι Δικαστές μπορούν να απονέμουν αμερόληπτη δικαιοσύνη στο λαό της χώρας τους, με πλείστα μέλη του οποίου είναι γνωστοί ή έχουν κάποιου είδους σύνδεση. Εάν δεν ικανοποιείται το πιο πάνω κριτήριο, ο Δικαστής δεν μπορεί να εξαιρεθεί, άλλως δε θα ήταν δυνατό να υπάρχουν Λειτουργοί για την απονομή της δικαιοσύνης στη χώρα μας. (Βλ. *Cottle v. Cottle* [1939] 2 All E.R. 535.)

30

35

Στην παρούσα υπόθεση, το μόνο στοιχείο ενώπιό μας είναι η γραπτή δήλωση που ο Δικαστής κ. Πικής, διάβασε στο Δικαστήριο, στην οποία αναφέρει ότι με το Μητροπολίτη Κιτίου σχετίστηκε και διατηρούσε φιλικές σχέσεις στα πλαίσια της συνεργασίας του, ως μέλος της διαχειριστικής Επιτροπής του Ιδρύματος Διανελλείου Ορφανοτροφείου, που ιδρύθηκε με Νόμο, του οποίου Πρόεδρος είναι ο Μητροπολίτης και Αντιπρόεδρος ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου Λάρνακας. Στην ίδια θέση υπηρέτησαν όλοι οι Πρόεδροι του Δικαστηρίου Λάρνακας από το 1950 μέχρι σήμερα.

40

Η φιλία και συνεργασία αυτή δεν ικανοποιεί τα κριτήρια εξαίρεσης, όπως τέθηκαν πιο πάνω.

5 Η έκφραση από Δικαστή γνώμης ή θέσης πάνω σε οποιοδήποτε νομικό θέμα σε δικαστική διαδικασία δεν αποτελεί κώλυμα για συμμετοχή του στη σύνθεση Δικαστηρίου για ακρόαση υπόθεσης, στην οποία εγείρεται το ίδιο νομικό ζήτημα.

10 Το έργο του Δικαστή είναι η επίλυση των νομικών και πραγματικών επίδικων θεμάτων που εγείρονται στην κάθε υπόθεση, με βάση το Σύνταγμα και τους Νόμους της χώρας. Είναι επιθυμητό ο Δικαστής να περιορίζεται στη διατύπωση απόψεων που έχουν άμεση σχέση με θέματα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση του δικαστικού αυτού καθήκοντος. Προηγούμενη απόφαση Δικαστή και έκφραση απόψεων σ' αυτή δεν προδικάζει απαραίτητα τη γνώμη του σε συνταγματικά και νομικά θέματα σε μεταγενέστερη υπόθεση. Αυτό ισχύει με ιδιαιτερότητα στην περίπτωση Δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου της χώρας, λαμβανομένης υπόψη της διάρθρωσης και της σύνθεσης των Δικαστηρίων. Σε πολλές υποθέσεις Δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου έχουν αλλάξει τη γνώμη τους σε μεταγενέστερες υποθέσεις.

25 Στην Αυστραλιανή υπόθεση *The Queen v. Commonwealth Conciliation and Arbitration Commission*; Ex Parte Angliss Group, 122 C.L.R. 546, ζητήθηκε έκδοση διατάγματος (prohibition) να εμποδίσει τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Επιτροπής από του να είναι μέλη της Επιτροπής, γιατί σε προηγούμενη απόφασή τους, εξέφρασαν γνώμες για την εφαρμογή και τον τρόπο εφαρμογής ισομισθίας μεταξύ των δύο φύλων, που δεν ήταν αναγκαίες για την υπόθεση. Οι λόγοι εξαίρεσής τους ήταν, μεταξύ άλλων:

35 “(I) That their Honours are disqualified from adjudicating on the said application because there are reasonable grounds for suspecting that they have prejudged an issue involved in the said application.

.....
40 (VI) That justice would not appear to be done if their Honours were members of the Bench to adjudicate upon the said application.”

Η Επιτροπή ήταν υπόχρεη να ενεργεί δικαστικά. Το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστραλίας στη σελ. 553 είπε:

“Δεν είναι αφύσικο για μέλος της Επιτροπής από καιρού εις

καιρό, στην άσκηση των καθηκόντων του, να εκφράζει γνώμες αναφορικά με το επιθυμητό της αλλαγής του τρόπου της αρχής του καθορισμού του μισθού. Είναι επιτρεπτό αρκετό εύρος σχηματισμού και έκφρασης γνώμης σε θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος, παρόλο ότι δεν πρέπει να λησμονείται ότι δεν πρέπει να επεκτείνεται σε τρόπο που να υπονομεύεται η εμπιστοσύνη του κοινού στα Δικαστήρια, με τη δημιουργία σε υπεύθυνους ανθρώπους εύλογης υποψίας προκατάληψης.

Στη σελ. 555 το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστραλίας είπε: 10

"Certainly, in our opinion, neither the existence nor the expression of such an attitude of mind as we have mentioned would justify a reasonable apprehension that a member of the Commission might not bring or be able to bring to the work of the Commission involving the question of equal pay a fair and unprejudiced mind able with judicious propriety to decide the matter placed before it. It is of course the duty of the members of the Commission always to have and to display a willingness, indeed an anxiety, to give full and fair consideration to every relevant argument that may be addressed to them for a revision or even an abandonment of announced opinions. But the mere expression of opinion upon a general question of policy and even the fact that a step has been taken in furtherance of such a policy, if that be the right view of what the Commission did and the President said, give, in our opinion, no reasonable ground for a lack of confidence in the integrity of future decisions upon or involving the question of equal pay."

Ο Δικαστής, βεβαίως, δεν αναμένεται να απομακρύνεται από το έργο του και να ασκεί δικαστικοπολιτική δραστηριότητα σε αλλότριους χώρους στις αποφάσεις του. Οι Δικαστές είναι ουσιώδες μέρος της Δημοκρατικής οργάνωσης της πολιτείας. Η θέση τους είναι εξίσου σπουδαία με τη θέση της Εκτελεστικής και της Νομοθετικής Εξουσίας και η λειτουργία τους, παρόλο ότι είναι ολιγότερο ενεργητική, είναι εξίσου απαραίτητη.

Ο κ. Πικής είναι Δικαστής του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Διεξήλθα με προσοχή την απόφασή του στην Αναφορά 1/86. Παρόλο ότι περιέχει απόψεις και δηλώσεις που δεν ήταν αναγκαίες για την επίλυση του ζητήματος που ηγήθηκε, δεν είμαι ικανοποιημένος ότι είναι δυνατό να δημιουργήσει την εντύπωση στο νου του χέφρωνα κοινού ανθρώπου ότι ο Δικαστής κ. Πικής θα συμμετάσχει στη σύνθεση του Δικαστηρίου για την εκδίκαση της παρούσας προσφυγής

με προκατάληψη ή προαπόφαση ή επηρεασμένως.

5 Για όλα τα πιο πάνω δε συντρέχει λόγος εξαιρέσεως του Δικαστή κ. Πική από τη σύνθεση του Δικαστηρίου στην παρούσα υπόθεση.

10 ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, Δ.: Συμφωνώ με την απόφαση του αδελφού Δικαστή Δ. Στυλιανίδη. Θα ήθελα όμως να προσθέσω τα εξής αναφορικά με τον προβαλλόμενο λόγο εξαιρέσεως του Δικαστή Γ. Πική που αναφέρεται στο περιεχόμενο της απόφασης που έχει εκδόσει στην Αναφορά αρ. 1/86.

15 Η προσέγγιση σε θέματα εξαιρέσεως Δικαστών από δικαστικές διαδικασίες για απόψεις που έχουν εκφράσει πάνω σε νομικά και άλλα συναφή θέματα, είτε σε προγενέστερη δικαστική διαδικασία είτε σε άλλες εργασίες τους που έχουν σχέση με την εξέλιξη ή τον εκσυγχρονισμό του δικαίου, δεν πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αποτελεί τροχοπέδη στη συνέχιση της ουσιαστικής προσφοράς των δικαστών στον τομέα αυτό. Και στην Κύπρο και στην Αγγλία 20 δεν είναι ασύνηθες για Δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου να προεδρεύουν ή να συμμετέχουν σε Νομοπαρασκευαστικές Επιτροπές ή να συγγράφουν νομικά βιβλία ή άρθρα σε περιοδικά νομικά και άλλα στα οποία να εκφράζουν απόψεις και εισηγήσεις πάνω σε θέματα που μπορούν να χαρακτηριστούν σαν κοινωνικά ή πολι- 25 τειακά για υποστήριξη των νομικών θέσεων που πραγματεύονται ή εισηγούνται. Παρόμοιες εισηγήσεις και απόψεις συχνά βρίσκουμε σε αποφάσεις σε δικαστικές διαδικασίες, που αντικειμενικά κρίνονται σαν όχι αναγκαίες για την επίλυση των επίδικων νομικών θεμάτων και που είναι καθαρά κοινωνικές ή πολιτειακές. Πα- 30 ράδειγμα αποτελούν εκφράσεις και δηλώσεις του Δικαστή Γ. Πική στην απόφασή του στην Αναφορά αρ. 1/86, στις οποίες επέσυραν την προσοχή μας ο ευπαιδευτος δικηγόρος των καθ' ων η αίτηση στην προσφυγή και ο Έντιμος Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας.

35 Πιστεύω ότι για σκοπούς εξαιρέσεως Δικαστών καμιά διάκριση δε δικαιολογείται μεταξύ δηλώσεων αυτής της μορφής που έγιναν από Δικαστή σε δικαστική απόφαση αφ' ενός και παρόμοιων δη- 40λώσεων που έγιναν από Δικαστή σε εργασία του, είτε υπό μορφή βιβλίου που έχει συγγράψει, είτε υπό μορφή άρθρων του σε νομικό περιοδικό, είτε υπό μορφή Έκθεσης Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής, στη σύνθεση της οποίας μετείχε, αφ' ετέρου. Ούτε δι- 45καιολογείται οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ απόψεων σε δικαστικές αποφάσεις που αποτελούν αναγκαίο μέρος του σκεπτικού, αφ' ενός, και απόψεων που έχουν μορφή απλών παρατηρήσεων (obiter

dicta) ή ακόμα δηλώσεων που εκφράζουν όχι νομικές αλλά κοινωνικές αποκλειστικά απόψεις, αφ' ετέρου. Και των δυο ειδών οι δηλώσεις έχουν τον ίδιο ακριβώς αντίκτυπο στο μυαλό του μέσου εχέφρωνα πολίτη για την πιθανότητα δημιουργίας σ' αυτόν τη εντύπωσης ότι ο Δικαστής δυνατό να μην ενήργησε με την αναγκαία έλλειψη προκατάληψης.

5

Για τους πιο πάνω λόγους και συνεπώς προς τις θέσεις μου όπως εκφράζονται στην απόφαση της μειοψηφίας των Δικαστών Μαλαχτού, Στυλιανίδη, Κούρρη και εμένα στην αίτηση για εξαίρεση του Δικαστή Λ. Σαββίδη, δε θεωρώ ότι οι επίδικες απόψεις που εξέφρασε ο Δικαστής Γ. Πιχής στην απόφασή του στην Αναφορά αρ. 1/86, μερικές των οποίων δέχομαι ότι, ούτε αναγκαίες ούτε νομικής μορφής ήταν, αποτελούν λόγο εξαίρεσής του από την παρούσα σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

10

15

. Διαταγή ως ανωτέρω.